

Rod jmen

a) Přírozený (biologický) rod

- je odrazem reality, označuje **jedince mužského a ženského pohlaví**, případně absenci přírozeného rodu (názvy mláďat)
- **existuje** u názvů **osob** a některých názvů **zvířat** (ne u rostlin)
- **rod přírozený a gramatický nelze směřovat**
- **rozdíly v přírozeném rodě lze vyjádřit:**
  - a) lexikálními prostředky
  - b) slovotvornými prostředky
  - c) syntaktickými prostředky /shodou/
- některé **názvy osob** rodové protějšky netvoří, např.
názvy povolání: *horník, montér, pradlena*;
jména vespolečná: *lenoch, miláček, potvora, trdlo*.
- některé **názvy zvířat** rod. protějšky netvoří: *papoušek, kukačka, zmije*.
- **souborná pojmenování:** jedno pojmenování pro všechny rody: *člověk, kur, rodič, sourozenec*.
souborný význam může získávat jeden člen dvojice: *holub, liška, pes* apod.

b) Gramatický rod jmen

- **vznik gr. rodu:** vznikl aplikací přirozeného rodu na neživotné substance
- gr. rod: maskulinum, femininum, neutrum
- **vlastní kategorie** pouze u substantiv, záležitostí **shody** (kongruence) se substantivem u ostatních jmen
- **slovní druhy s kategorií gramatického rodu:** substantiva, adjektiva, většina zájmen a ohebných číslovek, u sloves – slovesné tvary přičestí, tvary přechodníků
- **vyjádření gr. rodu:** souborem gr. koncovek (v celém paradigmatu)
- **funkce gr. rodu:** slouží ke třídění jmen a přiřazování k určitému typu deklinace
- **kolísání v gr. rodě:**
  - a) M x F: zakončení na: *-l, -z, -j, -c*, např. *kyčel, rez, esej, (Olomouc)*
  - b) M x F x N: *rukojní*
  - c) dvojrodost vyjádřena zakončením: *brambor – brambora*, ale spisovně jen *okurka* atd.